

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

81.0
525

XIV. évf.

A TARTALOMBÓL

K. NAGY SÁNDOR:

A termelőszövetkezetek gazdasági kapcsolatai

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY

APR 15 1970

CSETE LÁSZLÓ:

A burgonyatermelés fejlesztésének gazdasági és anyagi-műszaki vonatkozásai

CURRENT SERIAL RECORDS

LŐRINCZ GYULA:

A mezőgazdasági üzemtan kialakulása és fejlődése hazánkban a századfordulótól

SÁRKÖZY PÉTER:

Néhány tapasztalat az USA mezőgazdaságában

70

2

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>K. Nagy Sándor: A termelőszövetkezetek gazdasági kapcsolatai</i>	1
<i>Csete László: A burgonyatermelés fejlesztésének gazdasági és anyagi-műszaki vonatkozásai</i>	17
<i>Nagy István: A földminőség és a földértékelés összefüggései</i>	31
<i>Lőrincz Gyula: A mezőgazdasági üzemtan kialakulása és fejlődése hazánkban a századfordulóig</i>	41

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Bocsor Géza—Csánky Zsuzsa—Halász Péter: Trágyaeltávolítási technológiák munkaigényessége és gazdaságossága a tehenészetben</i>	51
---	----

SZEMLE

<i>Néhány tapasztalat az USA mezőgazdaságában (Sárközy P.)</i>	59
--	----

E SZÁM SZERZŐI

Boesor Géza, műszaki szaktanácsadó, AGROTERV (Budapest) — **Csánky Zsuzsa**, agrármérnök, Agrártudományi Egyetem (Gödöllő) — **Csete László dr.**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, igazgató, MÉM Statisztikai és Gazdaságellenőrző Központ Üzemelemzési és Költségvizsgáló Igazgatósága (Bp.) — **Halász Péter**, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — **Lőrincz Gyula dr.**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, könyvtárigazgató, Agrártudományi Egyetem (Gödöllő) — **Nagy István**, aspiráns (Bp.) — **K. Nagy Sándor dr.**, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, főtítkárs, Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa (Bp.) — **Sárközy Péter dr.**, egyetemi docens, Mezőgazdasági Mérnöktovábbképző Intézet (Bp.)

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDASÁGI KAPCSOLATAI

K. NAGY SÁNDOR dr.

A termelőszövetkezeti gazdaságokban az iparszerű termelési eljárások bevezetésével előrehaladó koncentráció és szakosodás rendszerint egyúttal halad a termelőszövetkezetek közötti, illetve a szövetkezetek, valamint az ipari és kereskedelmi vállalatok közötti munkamegosztás és együttműködés elmélyülésével. A termelőszövetkezetek részéről az együttműködésre irányuló készség főként azokban az üzemágakban jelentkezik, amelyekben a korszerű technika és technológia alkalmazása olyan méreteket követel, amelynek még szűkebb szakosodás mellett is csak kivételesen érhetők el egyetlen gazdaság kereteiben. A termékek feldolgozása, az értékesítés vagy a sokféle szolgáltatás pedig egyenesen igényli a termelőszövetkezetek közötti, illetve a szövetkezetek valamint az ipari és kereskedelmi vállalatok közötti együttműködést. Ezeknek a folyamatoknak az erősítése, tervszerű fejlesztése újabb erőforrásokat kapcsolhat be az élelmiszer-gazdaság, s ezen belül a szövetkezeti nagyüzemi termelés korszerűsítésének és hatékonysága növelésének szolgálatába. Ezeket a folyamatokat a gazdaságirányítási rendszer reformja is erősíti, de még sok az akadály is, főként a termelőszövetkezetek és az állami élelmiszeripari vállalatok együttműködésének az útjában.

A termelőszövetkezetek közötti gazdasági együttműködést a technológiai és jövedelmességi megfontolásokon túl az is ösztönzi, hogy napjainkban a korszerű nagyüzemi technológiai rendszerek (épület, berendezés, fajta, takarmány) alkalmazásához szükséges tőkeerőt egy-egy gazdaság csak a saját fejlesztési alapjára támaszkodva, gyakran nem tudja biztosítani, vagy ha igen, az üzembe helyezés nagyon elhúzódna. Közös összefogással a nagyobb beruházások kivitelezése is jelentősen meggyorsítható, a gazdaságok alkalmazkodása a piaci igényekhez jelentősen fokozható, és így nagyobb a biztosíték a korszerűségben rejlő előnyök kihasználására is.

A termelőszövetkezeti keretekben végzett termékfeldolgozás, önálló értékesítés vagy szolgáltatás nagyüzemi méretekben és fejlett technikai szinten történő végzése is többnyire igényli a termelőszövetkezetek össze-

fogását. Ami pedig az élelmiszergazdaságon belüli vállalati (szövetkezeti és élelmiszeripari) együttműködést illeti, meggyőződéssel állíthatjuk, hogy élelmiszergazdaságunk a növekvő hazai és exportigényeknek akkor lesz képes eleget tenni, a külföldi piacokon az *erősödő versenyben helytállni*, ha a piaci igényeket a megfelelő időben, mennyiségben és minőségben, egyöntetűségben, előkészítettségben és csomagolásban elégíti ki. Ennek pedig elengedhetetlen feltétele, hogy a szocialista nagyüzemi termelés bázisán a termelésben, feldolgozásban és a forgalmazásban részt vevő vállalatok érdekazonosságukat felismerjék, és a kölcsönös érdekelttségükön nyugvó együttműködés megfelelő formáját mielőbb megvalósítsák.

A GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS SZEREPE A SZÖVETKEZETI NAGYÜZEMI TERMELÉS FEJLESZTÉSÉBEN

A termelőszövetkezetek egymás közötti, valamint a szövetkezetek és állami vállalatok közötti gazdasági együttműködés különböző formáinak és fejlesztési lehetőségeiknek megvizsgálása előtt arra a kérdésre is szükséges válaszolni, hogy hogyan ítéljük meg ezeknek az együttműködéseknek a szerepét a szövetkezeti nagyüzemi termelés fejlesztésében.

Hazánkban az átszervezést követő években részben az egyesülések útján, részben a rendszeres felhalmozásra támaszkodva a szövetkezeti nagyüzemi termelés alapjai, keretei lényegében létrejöttek. A termelőszövetkezetek mintegy egyharmada pedig a korszerű, nagyüzemi termelés kiépítésében kiemelkedő eredményeket produkált. Jelenleg az egy termelőszövetkezeti gazdaságra jutó átlagos földterület 3000 kh. Egy közös gazdaságra átlagosan 400 szövetkezeti dolgozó, 12 millió Ft állóeszköz és ugyanennyi termelési érték jut. A termelőszövetkezetek 40%-a a 3000 kat. holdas területegység felett van. A közös gazdaságok nagyüzemi méretének, termelési kapacitásának a növekedésében ma már nem a területi kiterjedés, hanem a felhalmozás, a közös vagyon gyarapodása a meghatározó. Amíg az 1961. és az 1968. közötti években az egy termelőszövetkezetre jutó földterület 157%-kal, az állóeszköz-állomány sokkal többel: 400%-kal növekedett.

Szövetkezeti mozgalmunkban jelenleg és a következő években *a szövetkezeti nagyüzemi termelés fejlesztése fő útjának a rendszeres felhalmozásra támaszkodó termelésbővítést kell tekinteni*. E téren a gyorsabb előrehaladást elsősorban nem a gazdaságok területi méretei akadályozzák, hanem a közös gazdaságok túlnyomó részének a tőkeszegénysége. *A termelőszövetkezetek további egyesülésének ezért csak nagyon alárendelt szerepe lehet a nagyüzemi termelés fejlesztésében, tartalékaik kihasználásában.* Az előző években végrehajtott nagyszámú egyesülés tapasztalatai nem egyértelműen kedvezőek. Az esetek nagyrésztében, amikor az egyesüléseket a szövetkezeti tagság nem egyértelműen támogatta, a nagyobb gazdaság berendezéséhez szükséges eszközök is hiányoztak és a megfelelő vezető kollektíva sem állt rendelkezésre, az egyesülés rendszerint a gazdálkodás stagnálásával, esetenként az előző színvonal csökkenésével járt.

A termelőszövetkezeti gazdaságok jelenlegi méretei — figyelembe véve a szakosodás további fejlődését, melyet a közeli években nagymértékben erősít a piaci kapcsolatok fejlődése, de különösen a kedvező takarmánypiac — az alaptervekenységet (növénytermesztés, állattenyésztés és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységi körök) tekintve általában alkalmasak a korszerű technika, technológia befogadására. Ugyanakkor egyes termelési ágakban az iparszerű termelési eljárások bevezetése, a gazdaságok tevékenységi körének (továbbfeldolgozás, értékesítés, szolgáltatás) bővülése, s e tevékenységeknek korszerű technikai szinten történő végzése eleve igényli a közös gazdaságok egymás közötti vagy a szövetkezetek és állami vállalatok közötti gazdasági együttműködést.

A termelőszövetkezetek gazdasági együttműködésének indokoltsága — a kérdés gazdasági oldalát tekintve — a közösdzgaságok nagyságától, specializáltságuk fokától, a társulás tárgyát képező üzemág sajátosságaitól, az alkalmazni kívánt technológiától függ. Az 5—6 ezer kat. holdnál nagyobb földterülettel és megfelelő tőkeerővel bíró termelőszövetkezetek részéről az együttműködési készség főleg az iparszerű termelési módszerek és az ezt lehetővé tevő nagy volumenű termelés iránt van. Az ezeknél kisebb, néhány ezer kat. hold. területtel és kevés tőkeerővel bíró közös gazdaságok a minimális nagyüzemi termelési méreteket is csak közös összefogással tudják megvalósítani. A csekély anyagi eszközökkel rendelkező termelőszövetkezetek jelenlegi jövedelmezőségi viszonyaik mellett csak azt a célt tűzhetik maguk elé, hogy az adottságaik között legnagyobb hatékonysággal működ-tethető üzemágot valamennyire is korszerű technikai szinten, közös összefogással valósítsák meg.

A különböző együttműködési formák megvalósulásának lehetősége a gazdasági indokoltságon túl függvénye az egyesülésben részt vevő szövetkezetek, vállalatok gazdasági erejének, a közös vállalkozásba átcsoportosítható tőke mennyiségének.

A termelőszövetkezetek, valamint a szövetkezetek és állami vállalatok lehetséges kapcsolatai közül jelenleg — a tevékenység azonos fázisait magában foglaló — a horizontális kooperáció körébe tartozó kapcsolatok vannak leginkább elterjedve. A termelőszövetkezetek részéről különösen az állami élelmiszeriparral való együttműködés keretében mindjobban erősödik a törekvés a mezőgazdasági termékek teljes útját — a mezőgazdasági termékek termelésének, feldolgozásának és forgalmazásának szakaszait — magában foglaló vertikális kapcsolatok létrehozására.

A GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS FORMÁI

A termelőszövetkezetek közötti, valamint a szövetkezetek és az ipari, kereskedelmi vállalatok közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztésének az a célja, hogy az anyagi és a szellemi erőforrások egyesítésével a mezőgazdasági termelés, a feldolgozás, az értékesítés és a szolgáltatás területén olyan

feladatokat oldjanak meg, amelyekre az együttműködők külön-külön nem, vagy csak jelentős károkat viselve képesek, s így közös összefogással jelentősen *megnövelik az adott tevékenységben a munka és az eszközök hatékonyságát.*

A termelőszövetkezetek egymás közötti, valamint a szövetkezetek és állami vállalatok gazdasági együttműködésének a szerződéses kapcsolattól a magasabb típusú, tartós együttműködésekig sok változata lehetséges. A gyakorlatban leginkább előfordulnak: *az egyszerű gazdasági együttműködés* — amennyiben a tevékenység kis méretű és nem igényel költséges berendezéseket —, *a szövetkezetek közös vállalkozása* — amennyiben az együttműködés hosszabb időre szól és költséges berendezéseket igényel —, *a szövetkezetek közös vállalata* — a vállalkozásnál szélesebb érdekkörű szervezet, nagyobb számú szövetkezet hozza létre, működésében jellemző az előzőeknél nagyobb operativitás.

Az utóbbi időben a vertikális kapcsolatok fejlesztése szükségességének elismerésével előtérbe került az *agrárripari egyesülések* szervezésének gondolata is, aminek egyes elemei a különböző vállalati együttműködésekben már megtalálhatók. A termelőszövetkezetek társulásaihoz a termelőszervezeteken túl más szocialista szervezetek, állami vállalatok, gazdaságok, kisipari vagy fogyasztási szövetkezetek is csatlakozhatnak, ez azonban a társulás eredeti formáját, szövetkezeti jellegét nem módosítja.

Az együttműködők által meghatározott tevékenység ésszerű formájának mindig azt a legcélszerűbb kiválasztani, — fokozatbeli különbségtől függetlenül —, amely tekintettel van az ágazat sajátosságaira, az együttműködés tartósságára és mélységére, és a legnagyobb gazdasági eredményt biztosítja.

A termelőszövetkezetek közötti együttműködés, gazdasági vonatkozásban, ma még nem számottevő a termelőszövetkezetek gazdálkodásában. Ennél nagyobb azonban az úttörő, jövőbe mutató szerepük a szövetkezeti nagyüzemi termelés koncentrációjának és szakosodásának a további fejlesztése tekintetében. Egészen bizonyos, hogy már a legközelebbi években — amennyiben működésük és gazdálkodásuk feltételei is tovább javulnak és csökken a velük szemben megnyilvánuló idegenkedés, továbbá az állami monopolvállalatok sem fékezik tevékenységüket — tömegesebb létrehozásuk várható.

Az 1968. év végén a termelőszövetkezetek közös vállalkozásainak száma 178 volt; közülük több már tízéves múltat tekint vissza. A vállalkozások közül 87 építőipari, 48 mezőgazdasági termelési, 25 ipari, 18 kereskedelmi és egyéb szolgáltató tevékenységet végző társulás.

A közös vállalkozások 1968-ban a termelőszövetkezetek állóeszköz-állományának 1,3%-át, árutermelésének mintegy 3,3%-át tették ki, s a társulásokban 14 ezer dolgozót foglalkoztattak.

A termelőszövetkezetek gazdasági együttműködései között a *túlnyomó hányadot a közös vállalkozások képviselik*, és csak néhány vállalat működik — főleg az építőipar területén. Ez arra utal, hogy a termelőszövetkezetek

a hozzájuk legközelebb eső és a szövetkezeti működés vonásait leginkább magán viselő közös vállalkozásokat részesítik előnyben.

A termelőszövetkezetek közös vállalkozásai — kevés kivételtől eltekintve — eredményesen gazdálkodnak. Több vállalkozás létrehozói a nyereség túlnyomó részét az álló- és forgólapok fejlesztésére fordítják.

A nehézségek ellenére is mind a termelés, mind a feldolgozás vagy az értékesítés területén számos olyan életképes és a jövőbe mutató vállalkozás jött létre, mint például a TÁSZI, a CITÉV, a Mecsektej, a TÁV, a HUNGAROFLO, a Hunniahibrid stb. Önállóságuk, egyenjogúságuk a piaci forgalomban és kockázatvállalásuk fejlődését leginkább az alacsony álló- és forgóeszköz-ellátottság fékezi. Olyan esetekben pedig, amikor csekély gazdasági erővel bíró termelőszövetkezetek hoztak létre közös vállalkozást — amelyek a saját maguknak is nagyon szükséges összegeket vonták el a közös alapokhoz való hozzájárulásra — és rá vannak utalva a nyereség minél nagyobb mértékű elvonására, a vállalkozás egyik napról a másikra él és kihasználatlanul maradnak a közös összefogással elérhető előnyök. Az erősebb gazdaságok által szervezett vállalkozásokból a gyengébbek ezért rendszerint kimaradnak. Ily módon a közös vállalkozások is elősegítik a termelőszövetkezetek további differenciálódását.

A SZÖVETKEZETEK KÖZÖS VÁLLALKOZÁSAINAK FŐ VONÁSAI

A szövetkezetek közös vállalkozásai létrehozásának a gazdasági megfontolás az egyik, de nem elégséges feltétele. A szövetkezetek vállalkozásainak létrehozásához nélkülözhetetlen az egyesülésben részt vevő *szövetkezetek tagjainak egyetértése*, a vállalkozás sikerében aktív közreműködése. Az is lényeges, hogy a vállalkozások dolgozóinak túlnyomó része a szövetkezetek tagjainak, családtagjainak a soraiból kerüljön ki.

A közös vállalkozások szövetkezeti jellegének a megtartása szempontjából nem közömbös a vállalkozás mérete sem. Szövetkezeti alapon csak olyan nagyságrendű közös vállalkozás létrehozása célszerű, amelyben az *alapítók közreműködése biztosított*, az irányítás szempontjából áttekinthető. Ezt a követelményt leginkább az egy községen, városon vagy termelési körzeten belül szervezett közös vállalkozások elégítik ki. Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy kivételesen indokolt esetben országos szövetkezeti együttműködések is alakulhatnak.

A szövetkezeti közös vállalkozás egyik nélkülözhetetlen ismérvének kell lennie annak, hogy működésében, gazdálkodásában a *szocialista jövedelemelosztási elveket* maradéktalanul betartsák. Az év végén felosztható jövedelmet a társulásban részt vevő szövetkezetek között oly módon kell felosztani, hogy ne fordulhasson elő egyik tag részéről sem a másik munkájának a kisajátítása. Ennek a követelménynek leginkább az felel meg, ha a felosztható nyereség nemcsak a befektetett tőke, hanem a nyereségképződéshez történő hozzájárulás — átadott alapanyag, létszám, vagy igénybe

vett szolgáltatás — arányában kerül felosztásra. Ezen belül az arányokat az alapítók érdekazonossága vagy érdekellentétének mértéke fogja szabályozni. Az a célszerű, ha a közös vállalkozások nem törekszenek magas év végi jövedelem elosztására, hanem év közben — tevékenységük során — annak túlnyomó részét meghagyják az alapítóknál. Így az alapítók egész évben, minden ügylet esetén érzik anyagilag is a közös összefogás hasznosságát.

A szövetkezeti közös vállalkozásoknak *munkamódszerükben* is meg kell tartaniuk azokat a vonásokat, amik egyes területeken az állami vállalatoknál is előnyösebb helyzetbe juttatják őket. Így mindenekelőtt a nagyobb rugalmasságot, a piaci viszonyokhoz történő gyorsabb alkalmazkodást, egy-egy tevékenység (például építés) végzésében a részt vevő tagszövetkezetek között a munkák ésszerű megosztását, a gazdaságokban folyó építkezéseknek — az igények szerint — technikával, szakemberekkel történő segítségét stb. Szükséges óvni a szövetkezetek közös vállalkozásait az adminisztratív létszám felduzzasztásától, a szerénytelenségtől stb.

A szövetkezetek közös vállalkozásainak vállalati és egyben szövetkezeti jellegét a jelenlegi megoldásnál jobban szolgálná, ha a *testületi vezetés el lenne választva a szűkebb technikai irányítástól*. Ez esetben a szövetkezetek közös vállalkozása irányítását az igazgatótanács és annak választott elnöke látná el, az ügyvezető igazgató pedig nem választott, hanem tagsági vagy munkaviszonyban kinevezett személy lenne, aki a vállalkozás termelési, gazdálkodási feladataiért lenne egyszemélyben a felelős. Ez az intézkedés a közös vállalkozások szövetkezeti jellegét erősítené az előbbieken említett egyéb megoldásokkal együtt és elejét is venné azoknak az eléggé gyakori törekvéseknek, hogy elszakadjanak a létrehozó tagszövetkezetektől.

A SZÖVETKEZETI KÖZÖS VÁLLALKOZÁSOK TEVÉKENYSÉGI KÖRE

A szövetkezetek közös vállalkozásainál minden esetben nagy körültekintésre van szükség *az üzemi forma, a tevékenység és a termelés mérete* megválasztásában. Amennyiben az adottságok egyébként mindenben kedveznek, a szükséges eszközökkel is rendelkeznek, nagyon lényeges annak a felderítése, hogy milyen tartós a piac igénye a termékkel szemben, hogyan szükséges a terméket előkészíteni, milyenek a minőségi követelmények stb. A szövetkezetek közös vállalkozásait a mezőgazdaság nagyüzemi rendszerének a kiépítésében a következő esetekben célszerű alkalmazni:

— Abban a mezőgazdasági ágazatban, amelyben a korszerű technológia alkalmazása — figyelmenbe véve a gazdaságok bizonyos szakosodását is — a termelés olyan méreteit igényli, amelyek a közös gazdaságok kereteibe „nem férnek” bele.

— Ha a szőlő- és gyümölcs telepítésre legalkalmasabb terület több termelőszövetkezet tulajdonában van.

— Termelési körzetek, vízgyűjtőterületek talajvédelmi, talajjavítási, vízrendezési, öntözési feladatait általában csak közös összefogással lehet

megoldani. Ez esetben a társulás már túllépi a közigazgatási határokat és az azonos adottságokkal rendelkező, a feladat elvégzésében egymásra utalt gazdaságok hozzák létre a társulást.

Az állattenyésztésben ez ideig főleg korszerű tojótelepek létesítésére és pecsenyecsirke előállítására jöttek létre közös vállalkozások. Az utóbbi években azonban mind gyakoribbak a korszerű sertésenyésztésre és -hizlalásra alakult társulások, amelyek évente rendszerint 8–12 ezer hízósertést állítanak elő. Alakulóban van néhány olyan közös vállalkozás is, ahol — tekintettel arra, hogy a hizlaláshoz megfelelő férőhelyekkel rendelkeznek — a hizlaláshoz szükséges hibrid alapanyag előállítására specializálódnak, egyenként 60 ezres nagyságrendben. Célszerű lenne a szarvasmarha ágazatban is főleg a marhahizlalásra létrehozni közös vállalkozásokat cukorgyárak, sörgyárak vagy szeszgyárak mellé, esetleg az érintett élelmiszeripari vállalattal közösen, amire a szarvasmarha ágazat jövedelmezőségének a javulása kedvező feltételeket is teremt. Az állattenyésztésre alakult közös vállalkozások a területükön közvetlenül vagy a tagszövetkezetek közbejöttével részt vehetnének a háztáji gazdaságok termelésének szervezésében is, amire a baromfi- és a sertésenyésztésben vagy a marhahizlalásban már tapasztalatokkal is rendelkezünk. Amennyiben ezek a nagykapacitású, iparszerűen termelő baromfi- vagy sertésenyésztő-, hizlaló közös vállalkozások kiegészülnek műszakilag igényes feldolgozó üzemmel, és az árut saját márkával önmaguk értékesítik, ez a szövetkezeti alapon létrejött agrár-kombinát megvalósulását jelenti.

A gazdaságirányítás új rendszerében a termelőszövetkezetek számára a *termékfeldolgozás és a közvetlen értékesítés* lehetővé tétele sok termelőszövetkezet érdeklődését felkeltette a tevékenységek iránt, és ezen a téren bizonyos előrehaladás is történt az utóbbi években. Termelőszövetkezetek közös vállalkozásai keretében főleg szőlőfeldolgozó, gyümölesszörp készítő, egyéb tartósító, tej-, húsfeldolgozó üzemek jönnek létre. Növekedett a közvetlen értékesítés is, főleg a gyümölcs, zöldség, a baromfi, tejtermékek és a feldolgozó üzemek által előállított áruk tekintetében. Mindemellett a fejlődés nem számottevő, és a közös vállalkozások tevékenysége is — az értékesítésre alakultaktól eltekintve — jelentéktelen. Ennek alapvető oka pedig, hogy a mezőgazdasági nagyüzemek — nem beszélve itt a helyi ellátásról — sem a termékek feldolgozása, sem az értékesítés terén nem rendezkedhetnek be a manufaktúrára, a szatócskodásra akkor, amikor a feldolgozásban és az értékesítésben is országosan szervezett, tőkeerős és viszonylag magas műszaki színvonalon dolgozó vállalatokkal kell versenyezniük.

Anélkül, hogy a termelőszövetkezeti *közös vállalkozások feldolgozó tevékenységének bővítése* párhuzamos beruházásokhoz vezetne, mindenképpen szükséges lenne ösztönözni és működésük számára kedvező feltételeket biztosítani az olyan ágazatokban, amelyek nem tűrik a túlzott centralizációt, amelyek a helyi ellátást szolgálják, mint például a tőkehús, kenyér, tej, tojás, baromfi, savanyúságok termelése stb., vagy olyan választékos árukat állít elő, amelyeket a hazai és a külföldi piac egyaránt felvenne, de

amelyeket az ipar nem gyárt. Különösen figyelemre méltó ebből a szempontból a kisebb termelési körzetek olyan hagyományos termékeinek a feldolgozása, mint a gomba, a paprika, a hagyma stb. Az élelmiszertermelés egyes ágainak decentralizálása azzal a következménnyel is járhat, hogy egyes kisebb kapacitású vagy korábban leállított üzemek termelőszövetkezeti közös vállalkozásokhoz kerülnek üzemeltetésre. Ily módon ésszerű munkamegosztás alakulhatna ki az erősen koncentrált élelmiszeripari feldolgozás és a közepes nagyságú, decentralizált szövetkezeti közös feldolgozó üzemek tevékenysége között, ami nagy népgazdasági megtakarításokkal járna, különösen a felesleges szállítás, raktározás megszüntetésével, s az eközben bekövetkező károsodások csökkentésével.

A termelőszövetkezetek által fenntartott *üzletek* eredményes üzemeltetése, azoknak választékos árukkal való ellátása az esetek túlnyomó részében igényli a gazdaságok közötti összefogást. A nagyüzemi gazdaság tevékenységét célszerűtlen lenne csak azért szétforgácsolni, hogy minél több fajta árut szállíthasson saját üzeméből az elárúsítóhelyére.

A termelőszövetkezetek *közvetlen értékesítő tevékenysége* az utóbbi évben már nem fejlődött lényegesen, nagyjából ugyanazon okok miatt, mint a feldolgozás. Tudniillik az egyszerű piaci lehetőségek, az elárúsítóhelyen történő árusítás lehetőségei alapján véve már kimerültek, és a továbblépéshez, a nagyüzemi termelés szükségleteinek megfelelő áruforgalmazáshoz nagyobb szervezettségre és megfelelő anyagi-műszaki ellátására lenne szükség.

A hagyományos piaci cikkek esetében, vagyis ott, ahol a piacnak a legérzékenyebben kell ösztönöznie a termelést, ahol a termelőnek közvetlenül kell érzékelnie a piac igényeit, *termelői érdekeltségű kereskedelmi vállalkozások* létrehozása szükséges, és az *exportban is* biztosítani kell a termelőszövetkezetek közös vállalkozásainak a közvetlen részvételét.

A termelőszövetkezetek nagyüzemi termelésük kiépítésének elősegítésére, a folyamatos termelés előmozdítására hozták létre az építő, gépjavító, vegyvizsgáló és egyéb szolgáltató tevékenységüket. E tevékenységek közül a legkiemelkedőbb és a szövetkezetek közös vállalkozásai között is a legnagyobb súlyt képviselik az *építő vállalkozások*. Az építőipari közös vállalkozásokat, vállalatokat az a szükségszerűség hozta létre, hogy az állami építőipar nem tudta vállalni a termelőszövetkezeti és általában a decentralizáltan jelentkező nagyszámú falusi építkezések lebonyolítását. A közös építővállalkozásoknak a jövőben is nagy szerepük lesz a termelőszövetkezetek nagyüzemi építkezéseinek kivitelezésében, az élelmiszergazdaságon belül jelentkező építési szükségletek egy részének kielégítésében és egyéb helyi építési feladatok megoldásában. Az építőipari közös vállalkozások tevékenységét ezért ki kell terjeszteni az építőanyag előállításra, valamint a tervezésre és minden, az épületek készre hozásához szükséges egyéb szerelőtevékenységre. A mind nagyobb mértékben jelentkező nagyüzemi és műszakilag igényes építkezések megfelelő kivitelezése igényli e vállalkozások munkájának ipari színvonalon történő gépesítését.

Az
helyes
egy
bedol
gyárth
tovább
kezelte
ket, s i
zésébe
szövet
a terve
kozás

A
vetkez
is, hog
ménye
közös
nereke
kikapc

A
kozás
sítését
kenys
lásban
gyobb
kódese
fejlesz
vonalc
mány
ságok

A
bővül
jönne
rendb
zása i

A
ágaza
gozás
alaku
pük v
sében

Az építőipari közös vállalkozásoknak persze nem szükséges — nem is helyes — minden tevékenységet egyetlen szervezetben egyesíteniök. Az egyes tevékenységeket főleg a társulásban részt vevő termelőszövetkezetek bedolgozásával oldhatják meg. Például az egyik termelőszövetkezet téglát gyárthat, a másik nyílászáró szerkezeteket, a harmadik vasalásokat és így tovább. A vállalkozás a szükséges munkaerőt se vonja el a termelőszövetkezetektől állandóan, hanem csak a műszaki irányító gárdát, a szakembereket, s ily módon az épített termelőszövetkezetek a saját épületeik kivitelezésében saját munkával is jelentősen bedolgozhatnak, vagy ha a termelőszövetkezetek azt igénylik, hogy a vállalkozás a saját építkezéseikhez csak a tervet, a műszaki vezetést és a nagyobb gépeket biztosítsa, akkor a vállalkozás ennek tegyen eleget.

Az egyes tevékenységek közös megoldására létrehozott termelőszövetkezeti közös vállalkozásokon túl alakulhatnak vállalkozások olyan céllal is, hogy a mezőgazdasági nagyüzemek valamilyen tevékenységének eredményességét segítik elő. Ilyen például a TÁSZI, amely nem mint értékesítő közös vállalkozás, hanem *az értékesítésben közvetítő szerepet játszó* — a partnereket összehozó — *tevékenységével*, az áruk útjából a nagyszámú szerv kikapcsolásával tört új utat a szocialista kereskedelembe.

Az utóbbi időben a termelőszövetkezetek egyes csoportjai olyan vállalkozásokat is hoznak létre, ahol a tevékenység nem igényli az eszközök egyesítését, s így valamilyen — termelő, feldolgozó vagy szolgáltató — tevékenységre vállalkozás létrehozását, mivel az együttműködés célja a társulásban részt vevő gazdaságok összes működő tőkéjének a korábbinál nagyobb mértékű aktivizálásával, kihasználásával *a részt vevő gazdaságok működése hatékonyságának a növelése*. Ezt a célt a vállalkozás főleg a gazdaságok fejlesztési programjainak az elkészítésével, a beruházások korszerű színvonalon történő megvalósításával, az értékesítés megszervezésével, a tudomány eredményeinek a technológiákban való felhasználásával, a gazdaságok működéséhez minél kedvezőbb feltételek megteremtésével éri el.

A legközelebbi években a vállalkozások tevékenységi köre még tovább bővül. A termelőszövetkezetek gazdasági megerősödésével nagyobb számban jönnek létre *szociális és kulturális létesítmények* is közös vállalkozásban. Napirendben van a *termelőszövetkezetek kölcsönös támogatási alapjainak a létrehozása* is a termelőszövetkezetek területi szövetségei mellett.

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK ÉS AZ IPARI, KERESKEDELMII VÁLLALATOK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az élelmiszergazdaságon belül nélkülözhetetlen követelmény az egyes ágazatokban működő vállalatok tevékenységének, a termelésnek, a feldolgozásnak, a forgalmazásnak a szoros egybekapcsolódása. Az ily módon kialakuló vertikális kapcsolatoknak, a kapcsolatok szervezőinek nagy szerepük van a hazai és a külföldi piac igényeinek a termelőkhöz való közvetítésében, a tudományos technológiai rendszerek bevezetésében, a termelés.

bővítésére irányuló helyes döntések kialakításában. A termelőszövetkezeti tulajdon egyenrangúságának, a gazdaságok önállóságának elismerése az ilyen együttműködés számára kedvező lehetőséget teremt, alapja lehet a termelőszövetkezetek és az élelmiszeripari vállalatok közötti olyan új típusú kapcsolatok kialakulásának, amelyek a különböző vállalatok tevékenységének tervszerű összehangolásával, az árak útjának lerövidítésével az esetleges károk megelőzésével jelentősen növelhetik az ágazat jövedelmezőségét. A gazdasági érdekek különbözőségéből fakadó korábban kialakult elszigeteltséget, ellentétet ezért fel kell váltani a vertikumban részt vevő vállalatok együttműködésével, erősítve mindazt a helyes előremutató kezdeményezést, amellyel már rendelkezünk.

Az állami élelmiszeripari vállalatok az utóbbi években — főleg az új gazdaságirányítási rendszer hatására — erőfeszítéseket tettek a termelőszövetkezetekkel való tartósabb és gazdagabb együttműködés megvalósítására. Közülük is kiemelkedik a baromfiipar, a boripar, a tejipar, valamint a konzervipar vállalatainak ez irányú tevékenysége. A vertikális kapcsolatok legtöbb elemét a *baromfiipar* valósította meg, egyrészt mert az ipari szervezettséget leginkább ez az ágazat igényelte, valamint azért, mert már elég korán szervezett, tartós és tartalmas együttműködést alakított ki a tojástermelő vagy a vágóbaromfit előállító gazdaságokkal. Az állami élelmiszeripari vállalatok szerződéses rendszerben gondoskodnak a korszerű fajtákról, a tudományos technológiai rendszerekről, az ipari takarmányokról, a rendszeres szaktanácsadásról. A *konzervipar* nagyszámú termelőszövetkezettel végeztet előfeldolgozást. A *boripar* pedig több szövetkezeti vállalkozásban vesz részt közvetlen tőkebefektetéssel.

Az élelmiszeripar egy-egy ágával tartós kapcsolat kiépítésére törekvő termelőszövetkezetek az igényeknek megfelelően szakosították gazdaságukat, az adott termékeket megfelelő biztonsággal termelik, a kötött szerződéseknek eleget tesznek. A termelőszövetkezetek tehát az üzleti kapcsolatokban mindinkább egyenrangú partnereivé lesznek az élelmiszeripari vállalatoknak. Mégis, a termelőszövetkezetek és állami élelmiszeripari vállalatok közötti hagyományos szerződéses kapcsolatokon túlmenő, a kölcsönös érdekeltiségre és kockázatvállalásra épülő egyéb kapcsolatokról alig beszélhetünk. Ilyen kapcsolatok létrehozását mind ez ideig akadályozta az állami élelmiszeripari vállalatok irányításának túlzott központosítása, a termelőszövetkezetektől eltérő költségvetési kapcsolata, a jogi szabályozás hiánya és a szűk vállalati szemlélet.

Az élelmiszeripari vállalatok és termelőszövetkezetek vagy közös vállalkozásaik együttműködésének sokféle szervezeti formája lehetséges, azonban mindegyik a *vertikális kooperáció* minél teljesebb megvalósítására irányul. Van olyan ágazat, ahol az állami és a termelőszövetkezeti *egykes vállalkozásoknak* lesz szerepük, más ágazatokban a termelőszövetkezetek és élelmiszeripari vállalatok szervezeti önállóságukat megtartva hoznak létre egy-egy ágazat teljes vertikumára agráripari egyesüléseket. Az agrár—ipari egyesülés egy vagy néhány ágazat (baromfi, sertés, kertészeti termékek)

etkezeti
rése az
lehet a
j típusú
nyiségé-
az eset-
zóságát.
elszige-
vállala-
ménye-

g az új
melőszö-
ítására.
a kon-
tok leg-
vezettg
g korán
termelő
zeripari
król, a
a rend-
kezzettel
zásban

örökvő
zdasá-
tt szer-
kaposo-
zeripari
i váll-
lesönös
beszél-
állami
ermelő-
hiánya

ös vál-
t, azon-
ra írá-
es vál-
etek és
k létre
— ipari
mékek)

vonatkozásában a termelés, feldolgozás, forgalmazás szerves társítását az egyes láncszemek érdekeltisége és kockázatvállalása alapján oldja meg, amely a végtermék minél előnyösebb értékesítéséhez kapcsolódik. Az ilyen ágazati kooperációk létrehozására elsősorban ott van lehetőség, ahol a vertikális kapcsolatoknak már több eleme megvan, az egyes feldolgozó vállalatok körül a termelőszövetkezetek meghatározott köre tartósan kialakult, és a kölcsönös bizalom is megvan egymás iránt.

Ezek a kooperációk a szűkebben vett termelési, feldolgozási és forgalmazási problémák mellett a rendszer tagjaiként beszervezhetik a tudományos intézeteket, valamint a vertikum eredményes működéséhez nélkülözhetetlen eszközöket, anyagokat gyártó, forgalmazó szerveket, például a baromfi- vagy sertéstermékek előállítására alakult kooperációkba a takarmánykeverő üzemet.

A vertikális kapcsolatok szervezője mindig az a vállalat vagy vállalati csoportosulás lehet, amely az ágazatról megfelelő áttekintéssel, információval rendelkezik. Így lehetnek a *vertikális kapcsolatok szervezői* az élelmiszeripari és egyéb vállalatok, kereskedelmi szervek, az állami gazdaságok, a termelőszövetkezetek és vállalkozásaik, vagy az élelmiszeripari vállalat, valamint az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek egyesülései. A vertikális kapcsolatok szervezeti formájának és irányítási módjának a gyakorlat sok életképes formáját alakítja majd ki, szükséges azonban, hogy ehhez a tudomány mielőbb szolgáltatson megfelelő segítséget, a hasznos külföldi, nyugat-európai és szocialista országokbeli tapasztalatok adaptálásával.

AZ EGYÜTMŰKÖDÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELTÉTELEI

A termelőszövetkezetek egymás közötti, a termelőszövetkezetek és az állami élelmiszeripari és egyéb állami, szövetkezeti vállalatok közötti együttműködés fejlesztését számos, az előbbieken vázolt körülmény indokolja. A mezőgazdasági üzemek és élelmiszeripari vállalatok közötti új típusú, úgynevezett vertikális kapcsolatok kialakítása pedig olyan igény, aminek a halogatása mind jelenleg, mind a jövőben jövátételten károk forrása lehet. A hazai és az exportpiac igényeinek egyre magasabb színvonalon történő kielégítése érdekében a termelő, feldolgozó és forgalmazó vállalatoknak tevékenységeiket, termelési céljaikat, szükséges beruházásaikat, technológiai rendszereiket jobban össze kell hangolniok, egységes rendszerbe kell azokat fogniok a kölcsönös érdekek és a közös kockázatvállalás, valamint a részt vevő felek önállóságának és egyenjogúságának tiszteletben tartása alapján. E célkitűzések teljesítése akadályainak elhárítására és a fejlődés elősegítésére kedvező feltételeket az alábbiakban lehetne összegezni:

— Szükség van korszerű, az állami és a szövetkezeti tulajdon egyenrangúságát, a szocialista működési elveket szem előtt tartó minden szocialista vállalatra egységesen érvényes *társasági jog* kidolgozására. Ebben kerülnének

megállapításra a különböző *társulási formák*, amelyek lehetnének egyesületek, részvénytársaságok, korlátolt felelősségű társaságok vagy közös — vegyes — vállalatok. Ugyancsak ebben a jogszabályban kerülnének megállapításra az *együttműködés feltételei*: a vagyoni hozzájárulás, a jövedelemfelhasználás, a kockázatvállalás, az önkormányzat rendszere és az érdekképviselőt ellátása. Természetesen mindezeknek a működési elveknek szoros összhangban kell lenniük a vállalkozások közgazdasági környezetének a reformjával.

— A szövetkezeti és állami élelmiszeripari vállalatok közötti gazdasági együttműködés, a szektorok közötti tőkecsoportosítás elősegítése érdekében meg kell szüntetni azokat a közgazdaságilag indokolatlanul nagy eltéréseket, melyek a mezőgazdasági termelés, a feldolgozás és értékesítés különböző ágai-ban a jövedelmekképzés és a fejlesztési lehetőségek terén vannak. A vertikum egyes tagjainál képződött nyereségnek a felhasznált élő munka és eszközök egységes értékelésén kell alapulnia, és ki kell fejeznie a vállalati tevékenység tényleges népgazdasági hatékonyságát. Nincsen arra semmi szükség, hogy az élelmiszeripari vállalatok gazdálkodásának eredményessége — mezőgazdaságtól elvont nettó termelési érték miatt — többszörösen nagyobb-nak tűnjön, mint tényleges teljesítményük. A jövedelmek képződésében a tényleges közreműködés szerinti átrendeződés az állami akkumulációt egyenlegben nem csökkentené, ennyivel csökkenne a „támogatás”, viszont nagy nyereség lenne az ügynek ez a megoldás abból a szempontból, hogy mind a termelőket, mind a feldolgozókat és forgalmazókat érdekeltté tenné a vertikum teljes láncolatában való összefogásra, a fejlesztési célok, investíciók ilyen szemléletben történő megvalósítására, a termékek útjának a lerövidítésére, s az egész ágazat hatékonyságának a megnövelésére.

— A mezőgazdaságban az ismert jövedelmegosztási viszonyok, a nagyüzemi termelés kiépítéséhez szükséges tőke miatt egyelőre nem képződik olyan tőkemennyiség, ami a feldolgozó vagy a forgalmazással összefüggő tevékenységekre az alaptevékenység (növénytermesztés, állattenyésztés) károsodás nélkül átcsoportosítható lenne. Ezért amennyiben a népgazdasági érdek azt kívánja, hogy a termelőszövetkezetek és társulásaik nagyobb részt vállaljanak a termékek feldolgozásában és forgalmazásában, akkor ehhez az első beruházást — meglevő eszközök megvásárlását — biztosítani kell olyan *hosszú lejáratú hitel* nyújtásával, ami az adott tevékenység nyereségéből visszafizethető. Amellett, hogy a jelenlegi közös vállalkozásoknál szorgalmazni kell az álló- és forgóeszközök növelését, lehetővé kell tenni azt is, hogy e vállalkozások a Magyar Nemzeti Bank és az alapítók által jóváhagyott keretben — a hitelnyújtás általános szabályai szerint — e célból a korábbi éveknél nagyobb mértékben jussanak hitelhez. Csak ilyen módon biztosítható a vállalkozások tevékenységének megfelelő technikai színvonalra történő emelése, önállósága és versenyképessége is. A hitelnyújtás terén a jelenlegi szemlélet — ezzel is megakadályozni a létrehozóktól történő elszakadást — könnyen a társulások önálló vállalati gazdálkodásának lehetetlenüléséhez, a vállalkozások megszűnéséhez vezethet.

gálat
műve
feltár
élelm
amíg
vállal
hogy
lizált
adni,
vállal
ágaza
és a
ket é
ágaza
tulaj
dolgo
expo
legi
külfö

term
a ter
vállal
is so
közö
Irán
séné
a kö
érde

veze
a ki
a sz
érve
nek
kell
deke

abb
tecl

— A termelőszövetkezetek, valamint a feldolgozó, forgalmazó és szolgáltató vállalatok egyenjogúságát, a többszámú értékesítést és a gyártóművektől történő közvetlen termelőeszköz-beszerzést gátló körülmények feltárásában, az akadályok elhárításában nagy szerepet játszik az *egységes élelmiszergazdasági szemlélet*. Az élelmiszergazdaság azonban mindaddig, amíg nem valósul meg a gazdaságban, a termelő, feldolgozó és forgalmazó vállalatok kapcsolatában, csak szervezeti keret marad. Szükséges ezért, hogy szűnjön meg az állami élelmiszeripari vállalatoknak az erősen centralizált irányítása. A helyi vállalatoknak többek között annyi önállóságot kell adni, hogy a mezőgazdasági üzemekkel a kölcsönös érdekelttség és kockázatvállalás alapján tartós együttműködésre léphessenek. Ily módon egy-egy ágazatban, az ország különböző részében elhelyezkedő feldolgozó üzemek és a termelőgazdaságok összefogása megakadályozná a monopoltörekvéseket és élénkítené a fogyasztók piacán az annyira szükséges versenyt. Az ágazati irányításon belül pedig el kell érni, hogy a gazdasági koncepciók a tulajdonformák közötti egyenjogúság szem előtt tartásával kerüljenek kidolgozásra. Mindezek az intézkedések együttesen biztosítanak a fogyasztói és exportpiac igényeinek fokozottabb figyelembevételét, a forgalmazás jelenlegi magas költségeinek a csökkentését, s azt, hogy a termelők a belső és külföldi piac tényleges hatását egyaránt érzékeljék.

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK TERÜLETI SZÖVETSÉGEINEK SZEREPE A GAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSÉBEN

A termelőszövetkezetek szövetségeinek alapvető joga és kötelessége a termelőszövetkezetek közötti együttműködés állandó erősítése, s ezen belül a termelőszövetkezetek egymás közötti, vagy állami élelmiszeripari és egyéb vállalatokkal *közös vállalkozásának a szervezése*. A szövetségek már ez ideig is sokat tettek ezen a téren, aminek eredményeként a termelőszövetkezetek közelebb kerültek egymáshoz és a vállalatokkal is javul a kapcsolatuk. Irányelvek és segédletek kerültek kiadásra a közös vállalkozások működésének segítésére. Mégis, a szövetségi érdekképviselői munka szempontjából a közös vállalkozásokkal való foglalkozás eléggé esetleges, különösen ami érdekvédelmük ellátását illeti. Ez utóbbi egyelőre megoldatlan.

A termelőszövetkezetek szövetségei a gazdasági együttműködések szervezésében új tényezőt jelentenek. Az együttműködés különböző formáinak a kialakulásával, a vertikálizálódással az érdekképviselő is módosul, mivel a szűkebb vállalati érdek is csak a végtermék megfelelő realizálása alapján érvényesülhet. Ez pedig azt is jelenti, hogy a vertikum minden láncszemének — a termelőnek, a feldolgozónak, a forgalmazónak — önkéntesen alá kell rendelnie az ágazattal kapcsolatos törekvéseit az *egységes ágazati érdekeknek*.

A termelőszövetkezetek szövetségei a közös vállalkozásokat segíthetik abban, hogy azok olyan *tevékenység* folytatására vállalkozzanak korszerű technikai színvonalon és megfelelő jövedelmezőség mellett, amelyre a hazai

vagy a külföldi piacon tartós igény jelentkezik. Részt vehetnek a szövetségek az *árukapcsolatok* létrehozásában, a forgalmazással járó egyéb feladatok — a szerződéses feltételek kialakítása, részvétel a minősítésnél — ellátásában. A szövetségek tehát nem hagyhatják magukra a megalakult vállalkozásokat, hanem állandóan mellettük kell lenniük, hogy a kitűzött gazdasági és egyéb céljaikat elérjék.

A közös vállalkozások vagy az állami vállalatokkal társult termelőszövetkezetek nem nélkülözhetik *a szövetségek érdekvédelmi tevékenységét*. Nem helyes az az álláspont, hogy amennyiben a közös vállalkozások nem lehetnek a szövetségek tagjai, hanem csak a vállalkozást létrehozó szövetkezetek, a szövetségek nem láthatják el a közös vállalkozások érdekképviselését sem. A közös vállalkozások külső kapcsolataikban még nagymértékben ki vannak szolgáltatva a monopolhelyzetben lévő vállalatoknak, s így rá vannak utalva a szövetségek segítségére. Egészen más jellegű ez a tevékenység a szövetségek részéről, ha az érdekösszeütközés szövetkezetek között van, illetve az alapítók és a vállalkozás között jelentkező ellentmondások leküzdéséről van szó. Ez esetben a szövetségnek az általános, a szövetségen belül *a szélesebb szövetkezeti érdekek mellé* helyes állnia és ennek az érvényesülését kell segítenie a szűkebb csoportérdekekkel szemben. Az érdekképviselőt mindig az a szövetségi szerv képes a legmegfelelőbben ellátni, amely legközelebb van a vállalkozás működési területéhez.

A szövetségeket a közös vállalkozás létrehozói — a termelőszövetkezetek belső ellenőrzésének fejlesztésére vonatkozó irányelvek figyelembevételével — *megbízhatják a vállalkozás ellenőrzésével*. Ez az ellenőrzés szélesebb körű is lehet, mint a termelőszövetkezetek esetében, kiterjedhet a vállalkozás működésének vizsgálatára, arra, hogy a vállalkozás az elfogadott célkitűzések szerint dolgozik-e stb. Ez esetben is az a helyes, ha a körzeten belül működő közös vállalkozásokat az illetékes szövetség, a több szövetség területén vagy országosan működő közös vállalkozásokat pedig a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa ellenőrzi.

A felsoroltakon kívül a szövetségek az alapító termelőszövetkezetek megbízásából még sokat tehetnek a közös vállalkozások létrehozása és eredményes működése érdekében anélkül, hogy átvennék a gazdálkodásuk közvetlen irányítását.

*

A termelőszövetkezetek nagyüzemi gazdálkodásának továbbfejlesztésében, a korszerű technológiák kihasználásában, a hazai és az exportigények, valamint a termelés összehangolásában nagy szerepe van a termelőszövetkezetek közötti és a szövetkezetek, valamint az állami vállalatok, forgalmazó szervek és egyéb szövetkezetek gazdasági együttműködésének. Az iparszerű mezőgazdaság, a feldolgozás és a forgalmazás korszerűsítése a továbbiakban nem vonhatja ki magát a termelőerők fejlődésével az egész világon előrehaladó vertikálizálódás alól, aminek — tekintettel a szocialista

tulajd
csönös
előbb
rulnak
zőgazd

B
зовани
также в
между
топров
ных че
тераци
ключен
низаци
образо
ные со
в том
во всем
собств
защит

B
der vo
scher A
arbeit
Staats
Abhan
Züge
erreich
ungsa
sierung
Grund
auf de
liehke
Vertik
Hinsic
keit, C
der to

I
state
ment
and in
given
tion,
and d
tions
are tr
consic
agricu
throu
social
of the

tulajdonviszonyokra — a vállalatok önállóságán, egyenrangúságán, kölcsönös érdekeltségén és közös kockázatvállalásán kell alapulnia. Minél előbb tesszünk konkrét lépéseket ebben az irányban, annál gyorsabban táruhnak fel azok a nagy lehetőségek, amelyeket a szocialista nagyüzemi mezőgazdaságra támaszkodó élelmiszergazdaság jelent népgazdaságunkban.

В дальнейшем развитии хозяйства сельскохозяйственных кооперативов, в использовании современных технологий, в согласовании отечественных и экспортных нужд, а также в согласовании производства большую роль играет экономическое сотрудничество между кооперативами, между кооперативами и государственными предприятиями, а также торговыми организациями. Из работы получим обзор о формах сотрудничества, их главных чертах, круге деятельности, достигнутых результатах в области вертикальной интеграции, а также в связи с этим о секторальных проблемах и задачах развития. В заключении работы автор излагает роль территориальных кооперативных союзов в организации и контроле экономических связей. Сущность работы можем суммировать таким образом в том, что возможности продовольственного хозяйства, опирающегося на крупные социалистические сельскохозяйственные предприятия, можем использовать только в том случае, если мы тоже подчиняемся процессу вертикализации, который происходит во всем мире. Однако, эти вертикальные связи — учитывая характер социалистической собственности — должны основываться на самостоятельности, равноправии, взаимной заинтересованности и взаимном участии в риске предприятий.

Bei der Weiterentwicklung der grossbetrieblichen Wirtschaftsweise der LPG, der vollen Ausnützung zeitgemässer Technologien, zum Einklang in- und ausländischer Anforderungen sowie der ganzen Produktion hat die wirtschaftliche Zusammenarbeit zwischen den einzelnen Produktionsgenossenschaften, zwischen den LPG und Staatsgütern sowie Vertriebsorganisationen eine wichtige Rolle eingenommen. Die Abhandlung gibt eine Übersicht der Kooperationsformen, über ihre wichtigeren Züge und Tätigkeitskreise, über die auf dem Gebiete der vertikalen Kooperation erreichten Fortschritte und diesbezüglichen intersektoralen Probleme sowie Förderungsaufgaben. Auch die Rolle der territorialen Verbände der LPG bezüglich Organisation und Überprüfung der wirtschaftlichen Verbindungen wurden erörtert. Die Grundidee dieser Abhandlung kann vielleicht so zusammengefasst werden dass die auf der sozialistischen, grossbetrieblichen Landwirtschaft beruhenden grossen Möglichkeiten der Lebensmittelwirtschaft nur in dem Falle voll ausgeschöpft werden Vertikalisierungsprozess entzieht. Diese vertikale Verbindungen müssen aber — mit Hinsicht auf unseren sozialistischen Eigentumsverhältnissen — auf der Selbständigkeit, Gleichberechtigung, gemeinsamer Interesse und gegenseitiger Risikoübernahme der teilnehmenden Unternehmungen beruhen.

Economic collaboration of co-operative farms as well as their co-operation with state farms and marketing organizations have a significant role in further development of large-scale co-operative farming in the utilization of up-to-date technologies and in harmonization of production with inland and export demands. Outlines are given in the paper on the forms, major characteristics, scope of activity of collaboration, on progress achieved in vertical co-operation as well as on intersectoral problems and development tasks related to it. At the end the part played by regional associations of the co-operative farms in organizing and controlling economic connections are treated by the author. Conclusions of the paper can be summarized as follows: considerable opportunities offered by an agrobusiness based on socialist large-scale agriculture can only be exploited if we do not neglect verticalization manifested throughout the world. This vertical connections, however, — considering the existing socialist property relations — are to be grounded on the self-reliance and equal rights of the firms as well as on their mutual interestedness and common risking.

A KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ ÚJ KÖNYVEIBŐL

Gazdasági fejlődés és tervezés

(Tanulmánygyűjtemény)

A kötet 13 önálló, a kiadvány címéhez szorosabban vagy lazábban kapcsolódó témájú tanulmányt tartalmaz. Szerzői az MTA Közgazdaságtudományi Intézet munkatársai.

A kötetben publikált tanulmányok a dinamikus keresletkutatás módszereit, a jövedelem- és árváltozások hatásait, az egyéni érdek és a kollektív döntés kapcsolátát, valamint az optimális felhalmozási hányad problémáit jelentős és részben új matematikai apparátust felvonultatva elemzik. (372 oldal, kötve 59,— Ft)

E. Sz. Venczel:

A dinamikus programozás elemei

A könyv a dinamikus programozást mint a bonyolult folyamatok és rendszerek optimális irányításának általános módszerét, valamint annak felhasználási lehetőségét ismerteti. Az eljárás logikai menetét és megoldási módszerét egyszerű példákon, a magasabb matematikai felkészültséggel nem rendelkezők

számára is érthetően mutatja be, első sorban a gyakorlati alkalmazást végzők szempontjait tartva szem előtt. (200 oldal, fűzve 17,50 Ft)

Drótos János:

Jövedelemvizsgálat

a szövetkezeti és az állami gazdaságokban

A vállalati jövedelem alakulásának és az egyes termékek jövedelmezőségi helyzetének részletesebb megítéléséhez nem elegendő a hagyományos önköltségszámítás alkalmazása. Ezért a szerző a nyereségtömeg-szemlélet ismertetésével, az önköltség- és jövedelemszámítás használhatóságának tárgyalásával, a költségek üzemenntartási és üzemelési tartalom szerinti elhatárolásával, az összehasonlító jövedelemvizsgálat módszereinek, továbbá a vertikális ágazatok együttes jövedelemszámítása, a vágóállatok elősúlyszámítása, a gazdaságon belüli önálló üzemegek jövedelemvizsgálata módszerének bemutatásával, számítási módszerek ismertetésével nyújt segítséget a gazdálkodás elemzéséhez (160 oldal, fűzve 15,— Ft)

A b
nyítja az
probléma
kül — a

A je
ra és ész
vetésteri
ban, Cse
folyik je
tősan 17

A ha
melése é
hetősen
gadozik.
tendenci

Haz
termelés
ben elm
gaitól.

A l
valamin

A n
lett erő
sege jel
korlátoz

A d
exportja

A k
A szállít
lentősen

2 GAZDA